

Blog No: 61
12.10.2018

Söyledik.com.tr (12 Ekim 2018)

Deniz BERKTAY

Ortodoks dünyasının iki önemli merkezi olan Fener ile Moskova Patrikhaneleri arasındaki gerilim, açık bir çatışmaya dönüştü. Fener Patrikhanesi, Rusya açısından ekonomik ve stratejik öneminin yanı sıra, dini ve milli açıdan da çok büyük önem taşıyan Ukraynanın, Moskova Patrikhanesinin değil, kendi ruhani alanına (Fener Rum Patrikhanesinin ruhani alanına) girdiğini ilan ederek, Ukraynada Moskova Patrikhanesinden bağımsız bir Ukrayna Ortodoks Kilisesinin kurulması fikrini onayladı. 9-11 Ekim tarihlerinde İstanbulda gerçekleştirilen Fener Patrikhanesi Kutsal Sinodunun toplantısında alınan bu kararlar, Fener ve Moskova Patrikhaneleri, tarihlerindeki en gergin döneme girmiş oldu. Söz konusu kararlar çerçevesinde, Ukraynada yakın bir gelecekte Moskova Patrikhanesinden ayrılmış olan ve ayrılmak isteyen rahipler, büyük bir toplantı düzenleyip kiliseye bir başkan (patrik) seçecekler. Bunun hemen ardından, Fener Rum Patrikhanesi, Ukrayna Ortodoks Kilisesini otosefal (bağımsız) ilan edecek ve süreç tamamlanmış olacak.

Peki, bu karar Rusyanın ve Rus Ortodoks Kilisesinin neden sert tepkisine neden oldu? Ukraynanın şimdiki yönetimi bu meseleye neden büyük önem veriyor? Olaylar, nereye doğru gidebilir? Bu sorulara kısaca yanıt vermeye çalışalım:

Fener Patrikhanesinin üst kurulunun (Kutsal Sinod) 11 Ekimde aldığı karar, birkaç önemli noktadan oluşuyor. Birincisi, Sinod, Ukraynada otosefal (bağımsız) bir Ortodoks kilisesinin kurulmasını, prensip olarak kabul etti. Geriye, yukarıda bahsettiğimiz şekilde, Kievde

büyük bir dini toplantıda Ukrayna Patriğinin seçilmesi gibi teknik unsurlar kalıyor. İkincisi, bu çerçevede Fener Rum Patrikhanesinin 1686 yılında Ukraynanın Moskova Kilisesinin denetimine bırakılmasını onayladığı kararı, dünkü toplantıda, o zamanın şartlarında alınan bir karar diye nitelendirilerek, iptal edildi. Yani, Ukraynayı Moskovanın ruhani alanına bırakan (Kievdeki dini görevliyi (metropolit) seçme yetkisini Moskova Patrikhanesine bırakan) 1686 tarihli karar, iptal edilerek, Ukraynanın Fener Patrikhanesinin ruhani alanına girdiği ifade edildi. Üçüncü ve diğerleri kadar önemli bir nokta da, Fener Patrikhanesi, Ukraynada Moskova Patrikhanesinden bağımsız bir kilise kurulmasını savunan (yani, onların deyimiyle, ayrılıkçıların başını çeken) ve 1997 yılında Moskova Patrikhanesi tarafından aforoz edilmiş olan Filaret gibi dini liderlerin üzerindeki aforoz kararını kaldırdığını açıkladı.

Meselenin geçmişini kısaca aktaracak olursak: Ruslar ve Ukraynalılar, Doğu Slavları grubuna giren iki millet. Her iki milletin de atası olarak kabul edilen ve Ortaçağda varolmuş Kiev Prensiği zamanında, Doğu Slavları, Bizanstan Hristiyanlığı aldı (988 yılında). Ruslar, bu devletin bir Rus devleti olduğunu iddia eder ve kendilerinin asli millet; Ukraynalılarınsa sonradan Polonya etkisiyle ortaya çıkmış bir halk olduğunu savunur. Yine Ruslar, Kievi tarihteki ilk Rus başkenti olarak görür. Bu nedenle, Ukrayna, Ruslar tarafından, Rus milli kimliğinin ortaya çıktığı yer olarak görülür. Ortodoks dünyasının en büyük manastırı olan ve Ruslar için bir hac mekanı olan Peçersk Manastırının Kievde bulunması gibi nedenlerden ötürü de Kiev, Rus Ortodoksları için dini açıdan çok büyük önem taşır. Günümüzde Rusyanın Ukrayna konusundaki hassasiyetini anlamak için, bu tarihi ve dini etkenleri de mutlaka gözönünde bulundurmak gerekir.

1200lü yıllarda Kiev Prensiği, Moğolların saldırısı sonucunda yıkılınca, bugünkü Ukrayna toprakları farklı yabancı devletlerin yönetimine geçti. Kiev bu dönemde önemini yitirdiği için, Kiev Metropolit, önce Vladimir şehrine, sonra da Moskovaya taşındı ve kilise, Rusyada merkezi ve güçlü bir devletin kurulmasına katkıda bulundu. 1600lerin sonlarında Rusya, bugünkü Ukrayna topraklarını ele geçirirken, 1686 yılında, Fener Rum Patrikhanesi, Rus Çarlığının yoğun girişimleri sonucunda, Moskova Patrikhanesine, Kieve metropolit (Ortodokslarda üst düzey dini yönetici) atama hakkını verir. Böylelikle Ukrayna, dini açıdan da Rusyaya bağlanmış olur. İşte 11 Ekim tarihli oturumunda Fener Rum Patrikhanesi Kutsal Sinodunun iptal ettiği karar, 1686 tarihli bu karardır.

1991 yılında Sovyetler Birliği dağılıp Ukrayna bağımsız olduktan sonra, bazı milliyetçi rahipler, Moskova Patrikhanesinin Ukrayna Metropolitiğinden ayrılıp kendi kilise teşkilatlarını kurduklarını ilan ederler. (Bunların en önemlisi, Kiev Patrikhanesi ile Ukrayna Otofefal Ortodoks Kilisesi adlı oluşumlardır). Bunların liderleri, Moskova Patrikhanesi tarafından 1990lı yıllarda aforoz edilir. Fener Rum Patrikhanesinin 11 Ekim tarihli oturumunda aforoz kararını iptal ettiği kişiler, bunlardır.

Ukraynada milliyetçi rahipler iki ayrı kilise teşkilatı kurmuştur kurmasına ama Ortodoks dünyasında bağımsız kilise kurduğunu ilan etmek, dini açıdan meşru ilan edilmeye yeterli değildir; meşru sayılmak için bağlı bulunduğu Patrikhanenin veya Ortodoks dünyasındaki 15 kilisenin çoğunluğunun bu yapıları tanıması gerekir.

Kiev Patrikhanesi ve Ukrayna Otofefal Ortodoks Kilisesi adlı oluşumları birleştirip tek bir

kilise kurulması ve bunun Fener Rum Patrikhanesi tarafından tanınması, Ukraynanın 27 yıllık bağımsızlık tarihinde milliyetçi eğilimli siyasetçilerin en temel önceliklerinden biri olmuştur. Mili kilise konusunda en yoğun girişimler, 2004 yılında Batı yanlılarının gerçekleştirdiği turuncu devrim sonrasında iktidara gelen Viktor Yuşçenkonun cumhurbaşkanlığı zamanında yapılmıştır. Ukraynanın Rusyayla her alanda ilişkisini koparmak isteyen Batı yanlısı Yuşçenkonun cumhurbaşkanlığı zamanında, onun girişimiyle, bu iki milliyetçi kilise oluşumunun (Kiev Patrikhanesi ile Ukrayna Otosefal Ortodoks Kilisesi) birleştirilmesi ve Fener tarafından tanınması konusunda çabalar yürütülmüş, Yuşçenko bu amaçla İstanbulu ziyaret ettiğinde, Fener Patriği Bartholomeosla görüşmeler gerçekleştirmişti. Fakat Yuşçenko, bu iki milliyetçi kilise oluşumu arasında uzlaşma sağlayamadığı gibi Fener Patrikhanesinden de o dönemde beklediği desteği görememiş ve hem Rus Ortodoks Kilisesinin hem de o dönemde Ukraynada epey güçlü ve örgütlü olan Rus yanlısı siyasi çevrelerin sert tepkisini çekmişti. Fener Patrikhanesi, Ukraynadaki milliyetçi rahiplerle gayri resmi görüşmelerini sürdürmekle birlikte, hem Rusyanın tepkisinden çekindiğinden hem de o şartlarda Ukraynada Moskovadan bağımsız bir kilisenin kurulması için toplumsal tabanın henüz yeterince güçlü olmadığını gördüğünden, bu konuda somut adım atmamıştı. Bunun dışında Yuşçenko, cumhurbaşkanlığı zamanında, şimdiki Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Poroşenkonun gücüne sahip değildi.

Buna karşılık, 2014 yılında Ukraynada Batı yanlısı ihtilalin meydana gelmesi, ardından Rusyanın Ukraynaya ait Kırım Yarımadasını ele geçirip ilhak etmesi ve Ukraynanın doğusundaki Donetsk ve Lugansk il merkezlerinin Rusya yanlısı ayrılıkçıların denetimine geçmesi, bütün dengeleri değiştirdi. Zira, Rusya artık Ukrayna açısından saldırgan ülke durumundaydı ve Rusya yanlısı çizgiyi savunmak, artık hiç kolay değildi. İkincisi, Ukraynada Rus yanlısı eğilimlerin en güçlü olduğu Kırım Yarımadası ile Donetsk ve Luganskin Ukraynanın denetiminden çıkması, o bölgelerdeki Rusya yanlısı kesimlerin de Ukraynadan kopmaları anlamına geliyordu. Başka bir deyişle, o bölgelerdeki Rus yanlısı nüfusun Ukrayna denetiminin dışındaki topraklarda kalması, Ukrayna denetimindeki bölgelerde Rusya karşıtı olan kesimlerin oranının ve etkisinin artmasını sağladı. Bu da, Ukraynada Moskova Patrikhanesinden ayrı bir kilisenin kurulması bakımından ortamın daha uygun hale geldiğini gösteriyordu.

Yaklaşan Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

Ukrayna yönetiminin özellikle bu yıl bu konuya yoğunlaşmasının önemli bir nedeni de, Ukraynalı pek çok uzmanın ifade ettiği üzere, yaklaşmakta olan cumhurbaşkanlığı seçimleri. Ukraynada cumhurbaşkanlığı seçimleri, önümüzdeki yılın 31 Mart tarihinde düzenlenecek. Seçim kampanyası da, fiilen, bu yazın başından beridir başlamış durumda. Ukraynada çeşitli siyasi gözlemciler, Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Poroşenkonun son yıllarda kamuoyu desteğinin epey azaldığına dikkat çekerek, onun bu durumu telafi etmek için son bir yıldır milliyetçi söylemlere ağırlık verdiğini ifade ediyor. Bu şartlarda, Ukraynaya milli kilisesini kazandıran kişi olmak Poroşenkoya, yaklaşmakta olan seçimlerde büyük avantaj sağlayacak.

Fener neden tutumunu sertleştirdi?

Feneri bu konuda Moskovayla ilişkileri koparma pahasına da olsa harekete geçiren bir etken ise, daha önceki yazılarımızda da değindiğimiz üzere, 2016 yılında Fener Patrikhanesi tarafından düzenlenen Ortodoks Konslne Moskova Patrikhanesinin katılmaması oldu. Fener Patriği Bartholomeosun hayatını en önemli projesi olarak gördüğü ve bin yıl aradan sonra toplanacağı söylemiyle gerçekleşen Ortodoks Konsln dünyada en büyük Ortodoks cemaate sahip olan Moskova Patrikhanesinin boykot etmesi, Moskovanın Ortodoks dünyasında Fenere meydan okuduğu şeklinde yorumlandı. Bu nedenle Fener, bu sefer Moskovayla ilişkilerin kopmasını göze alarak kendi hamlesini yaptı.

Fener Patriği aforoz edilir

Fener Patrikhanesinin 11 Ekim tarihli kararlarına Moskova Patrikhanesinden gelen ilk tepkiler, çok sert oldu. Moskova Patrikhanesinden yapılan açıklamalarda, Fenerin Ukraynayı Moskova Patrikhanesine bıraktığı 1686 tarihli kararını iptal etmesi, İngilterenin Hindistana bağımsızlık vermesi kararını iptal etmesine benzetildi ve bunun Ortodoks yasalarını ihlal eden, geçersiz bir karar olduğu ifade edildi. Moskova Patrikhanesini en az bunun kadar ileden çıkartan bir husus ise, Moskova Patrikhanesinin 1997 yılında aforoz etmiş olduğu Fialret gibi st düzey Ukraynalı din adamlarının aforoz kararının Fener Patrikhanesi tarafından iptal edilmesi oldu. Moskova Patrikhanesinden yapılan açıklamada, bir kişi hakkında bir kilisenin verdiği aforoz kararının ancak o kilise tarafından kaldırılabilereği ifade edilerek, Fener Patrikhanesinin böyle bir yetkisinin olmadığı kaydedildi. Moskova Patrikhanesine bağlı olan Kiev Metropolitiğinden yapılan açıklamalarda ise daha da sert bir üslup kullanılarak, Fener Patriğinin bu icraatının, onun aforoz edilmesine neden olabileceği dile getirildi.

Peki, bundan sonra gelişmeler nasıl bir yön izler?

En önemli sorulardan biri, Ukraynada Moskova Patrikhanesine bağlı kiliselerin ve cemaatlerin ne olacağı. 2014 yılındaki Batı yanlısı ihtilalden sonra, Moskova Patrikhanesine bağlı cemaatler ve bunların kullandığı kilise binaları, milliyetçi kiliselerin tarafına geçti (kimileri bu geçişin cemaatin isteğiyle olduğunu, kimileriye, cemaatten olmayan kişilerin cemaattenmiş gibi oy kullandırılması gibi yöntemlerle gerçekleştiğini söylüyor). Ukraynalı milliyetçi rahiplerin Fener Patrikhanesine yaptıkları başvuru metninin altında, Moskova Patrikhanesi bünyesinde faaliyet göstermekte olan onlarca Ukraynalı din adamının da imzası vardı. Bu durumda, Ukraynada mili kilisenin kurulmasına ilişkin Kievde toplantının yapılması ve bu kilisenin Fener tarafından tanınmasının ardından, ilk etapta Moskova Patrikhanesine bağlı cemaatin ve rahiplerin bir bölümünün yeni kurulacak milli kiliseye geçeceği, ilerleyen zamanda da, bu eğilimin hızlanarak Rus Kilisesinin Ukraynada giderek marjinalleşeceği değerlendirmeleri yapılıyor.

Moskova Patrikhanesi, Fenerin Ukrayna konusunda tek başına karar alma yetkisinde

olmadığını, bu konuda ancak bütün Ortodoks kiliselerinin katıldığı bir toplantıda karar alınabileceğini öne sürüyordu. Fenerin son icraatıyla birlikte, ilişkiler artık koptu. Zira, Fenerin Rusyadan ayrıldığını iddia ettiği bölge, Rusya açısından ve Rus Ortodoks Kilisesi açısından çok büyük önem taşıyan, Ukrayna. Rus Ortodoks Kilisesinin Fenerle ilişkileri koparıldıktan sonra, ne gibi karşı adımlar atacağını, önümüzdeki haftalarda daha net göreceğiz.

*Fotoğraf: Söyledik.com.tr

<http://soyledik.com/tr/makale/7586/ve-ortodoks-dunyasinda-ipler-koptu--deniz-berktay.html>

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: BERKTAY, Deniz. 2024. "VE ORTODOKS DÜNYASINDA İPLER KOPTU - SÖYLEDİK.COM.TR - 12.10.2018." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2018 / 61. Ekim 12. Erişim Temmuz 03, 2024. <https://avimbulten.org/Blog/VE-ORTODOKS-DUNYASINDA-IPLER-KOPTU-SOYLEDIK-COM-TR-12-10-2018>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2024 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır